

KS. JACEK SOSNOWSKI
WSD Pelplin

TO NIE TYLKO HISTORIA. ASPEKTY PRAWNE W ŚWIETLE STUDIÓW PELPLIŃSKICH

Prawo kanoniczne samo w sobie nie jest i nigdy nie było celem, do którego powinni dążyć ochrzczeni. Staje się natomiast narzędziem porządkującym, które gwarantuje właściwe zrozumienie i zaaplikowanie sprawiedliwości koniecznej we wzajemnych relacjach społecznych ludu Bożego. Prawo jest środkiem wspierającym wszystkich wiernych na drodze do zbawienia, które to przecież jest najwyższym prawem Kościoła¹. A skoro nadrzędnym celem prawa staje się zbawienie dusz przy jednoczesnej promocji ich świętości i doskonałości², to nie może dziwić, że prawo przenika wszystkie wymiary rzeczywistości wspólnoty ludzi wierzących, którzy w widzialnym organizmie Kościoła „łączą się z Chrystusem więzami wyznawania wiary, sakramentów i zwierzchnictwa kościelnego”³. Badaniem, komentowaniem i adaptacją norm prawa obecnego w życiu Kościoła zajmowały się od prawie samego początku swojego istnienia „Studia Pelplińskie”. Przegląd opublikowanych w nich tekstów i podjętych zagadnień wskazuje jednak na to, że prawo kanoniczne nie należało do dyscyplin wiodących i chętnie zgłębianych. Od 1969 roku, a więc od czasu narodzin rocznika, pojawia się właściwie tylko trzech autorów, którzy zajmują się kwestiami ściśle związanymi z prawem kanonicznym, a są nimi ks. Zygmunt Labuda, ks. Wiesław Kraiński i ks. Adam Kałduński. Warto przy tym zaznaczyć, że pierwszy z wymienionych opublikował dziewięć artykułów, pozostali po jednym. Trzymając się jeszcze statystyk liczbowych i cezury czasowej, należy zwrócić uwagę na to, że siedem artykułów ks. Labudy powstało przed promulgacją *Kodeksu Prawa Kanonicznego* z 1983 roku⁴, stąd nie zawsze da się powiedzieć o ich aktualności, pozostałe napisane zostały w duchu Kodeksu

¹ Por. Kan. 1752 KPK.

² Por. Kan. 210 KPK i 276 KPK.

³ Kan. 205 KPK.

⁴ *Codex Iuris Canonici*, Auctoritate Joannis Pauli PP. II promulgatus, 25 ianuarii 1983, AAS, LXXV (1983-II), s. 1-317.

posoborowego. Oprócz wymienionych autorów można wspomnieć jeszcze innych, chociażby ks. Kazimierza Karłowskiego⁵, ks. Łukasza Synoradzkiego⁶ czy ks. Macieja Machalicę⁷, których publikacje w pewnym tylko zakresie wchodzą w przestrzeń kanonistyki, jednak ich akcent przesunięty został w stronę nauk historycznych lub teologii pastoralnej, a więc dyscyplin, z którymi prawo kanoniczne chętnie współpracuje.

1. O DUCHOWNYCH

Właściwy biskup święceń kleru diecezjalnego to artykuł ks. Zygmunta Labudy z 1973 roku⁸. Autor punktem wyjścia czyni stwierdzenie, że właściwym biskupem święceń jest tylko ten, któremu „prawo przypisuje wyłączne kompetencje godziwego udzielania pierwszej tonsury lub któregoś z obrzędów władzy święceń wobec określonych osób zarówno kleru diecezjalnego, jak i zakonnego”⁹. Bazą, na której dokonuje swojej analizy, są sformułowania Soboru Watykańskiego II dotyczące formacji kleru diecezjalnego¹⁰ oraz posługi i życia kapłanów¹¹, oprócz nich sięga do postanowień Synodu Biskupów z 1971 roku poświęconemu kapłaństwu służebnemu¹² oraz do obowiązujących wówczas norm kodeksowych¹³. Głównym aspektem staje się próba właściwego określenia podstaw prawnych uprawnienia biskupa wobec kapłanów diecezjalnych. W tym celu ks. Labuda zajmuje się najpierw samą instytucją właściwego biskupa święceń tychże duchownych w *Kodeksie Prawa Kanonicznego* z 1917 roku¹⁴. Według prawodawcy podstawą prawną zyskania właściwego biskupa święceń staje się stałe zamieszkanie kwalifikowane albo wzięte z prawa rzymskiego pochodzenie, albo też przysięga wzmacniająca.

⁵ Zob. K. Karłowski, *Prawo kapitul do wyboru biskupa ordynariusza*, „Studia Pelplińskie”, 1973, t. 3, s. 103-105.

⁶ Zob. Ł. Synoradzki, *Sakrament pokuty i Eucharystii dla wiernych rozwiedzionych, żyjących w nowych związkach niesakramentalnych?*, „Studia Pelplińskie”, 2015, t. 47, s. 213-224.

⁷ Zob. M. Machalica, *Rzymska geneza kościelnych instytucji metropolii i metropolity*, „Studia Pelplińskie”, 2013, t. 46, s. 175-190.

⁸ Por. Z. Labuda, *Właściwy biskup święceń kleru diecezjalnego*, „Studia Pelplińskie”, 1973, t. 3, s. 181-198.

⁹ Tamże, s. 182.

¹⁰ Concilium Oecumenicum Vaticanum II, *Decretum de institutione sacerdotali* „*Optatam totius*”, 28 decembris 1965, AAS, LVIII (1966), s. 713-727.

¹¹ Concilium Oecumenicum Vaticanum II, *Decretum de presbyterorum ministerio et vita* „*Presbyterorum Ordinis*”, 7 decembris 1965, AAS, LXXVIII (1966), s. 991-1024.

¹² Synodus Episcoporum, *Documenta Synodi Episcoporum de Sacerdotio ministeriali* „*Ultimis temporibus*”, 30 novembris 1971, AAS, LXIII (1971), s. 898-922.

¹³ *Codex Iuris Canonici, Pii X Pontificis Maximi, iussu digestus Benedicti Papae XV auctoritate promulgatus*, AAS, IX (1917-II), s. 11-456.

¹⁴ Por. Kan. 955-957 KPK 1917.

Od tej normy ogólnej poprzedni Kodeks dopuścił trzy wyjątki wynikające z kan. 956 KPK 1917, które dostateczną podstawą prawną oznaczenia właściwego biskupa święceń czynią samo stałe zamieszkanie bez pochodzenia lub przysięgi. Pierwszy z wyjątków dotyczy kleryka, który przez pierwszą tonsurę został inkardynowany do danej diecezji, co oznacza, że właściwym biskupem święceń stawał się biskup tej diecezji, dla której służby kleryk został inkardynowany, chociażby nawet nie miał tam stałego lub tymczasowego zamieszkania, czy też nawet zwykłego pobytu¹⁵. Drugi wyjątek dotyczy udzielenia święceń alumnowi przeznaczonemu do służby w innej diecezji według normy kan. 969 §2 KPK 1917. Zostaje on wprowadzony przez własnego biskupa, ale w przyszłości, po uprzedniej ekskardynacji i inkardynacji do wyznaczonej diecezji, w której będzie wykonywał swoje obowiązki, zyskuje własną diecezję, a także właściwego biskupa do udzielenia mu dalszych święceń¹⁶. Trzeci natomiast wyjątek koncentruje się na święceńniach udzielanych przez właściwego biskupa profesom zakonów niewyjętych, którzy nie byli zobowiązani do złożenia przysięgi przewidzianej w kan. 956 KPK 1917. Ta zasada rozciągnęła się również na wszystkich nowicjuszy i postulantów zakonów wyjętych, gdyby udzielono im wyjątkowo święceń, podobnie i członków stowarzyszeń żyjących wspólnie bez ślubów. Właściwym biskupem jest więc dla nich ten, w którego diecezji mają oni stałe zamieszkanie włącznie z pochodzeniem lub zwykłe stałe zamieszkanie.

Zagadnienia dotyczące właściwego biskupa święceń ks. Labuda kontynuuje również w kolejnym numerze „Studiów Pelplińskich”¹⁷. Weryfikuje jednak wyżej wspomniane normy prawne w oparciu o myśl Soboru Watykańskiego II, która dokonała odnowy i pogłębiła rozumienie istoty, funkcji i zadań urzędu biskupa oraz źródeł współpracy z jednej strony, a z drugiej podporządkowania mu kapłanów¹⁸. Obok dokumentów soborowych autor skupił się na dwóch innych, promulgowanych przez papieża Pawła VI, a chodzi o Motu proprio *Ministeria quaedam*¹⁹ oraz Motu proprio *Ad pascendum*²⁰, omawiające w szczególności obrzęd dopuszczenia kandydatów do diakonatu i prezbiteratu. Reforma Pawła VI zniósła obrzęd

¹⁵ Por. Z. Labuda, *Właściwy biskup święceń kleru diecezjalnego*, dz. cyt., s. 193.

¹⁶ Tamże, s. 196.

¹⁷ Z. Labuda, *Właściwy biskup święceń kleru diecezjalnego w świetle ustawodawstwa Soboru Watykańskiego II i odpowiednich dokumentów posoborowych (cd.)*, „Studia Pelplińskie”, 1974, t. 5, s. 209-215.

¹⁸ Por. Sacrosanctum Concilium Oecumenicum Vaticanum II, *Decretum de pastorali Episcoporum munere in Ecclesia „Christus Dominus”*, 28 decembris 1965, AAS, LVIII (1966), s. 673-696, n. 28.

¹⁹ Paulus PP. VI, *Litterae apostolicae motu proprio datae: Disciplina circa Primam Tonsuram, Ordines Minores et Subdiaconatum in Ecclesia Latina innovatur „Ministeria Quaedam”*, 15 augusti 1972, AAS, LXIV (1972), s. 529-534.

²⁰ Paulus PP. VI, *Litterae apostolicae motu proprio datae nonnullae normae ad sacrum Diaconatus ordinem spectantes statuuntur „Ad pascendum”*, 15 augusti 1972, AAS, LXIV (1972), 534-540.

tonsury, a także ostariat, egzorcystat i subdiakonat. Odtąd też dokonano wyodrębnienia zadań i funkcji, które mogą być powierzone wiernym świeckim jako posługa lektoratu i akolitatu, od obrzędu samej admisji do diakonatu²¹, a samo włączenie do stanu duchownego i inkardynacji do diecezji następowały przez fakt udzielenia diakonatu, co skutkowało również zyskaniem własnego przełożonego. W wyniku zaistniałych zmian, przekwalifikowana też została właściwość biskupa do udzielania święceń. Obowiązywało nadal kryterium stałego zamieszkania kandydata do święceń z tym, że Kościół, otwarty na nowe potrzeby pastoralne w różnych częściach świata, przedefiniował znaczenie i funkcjonowanie instytucji inkardynacji, dając duchownym większą możliwość wyboru innego terenu pracy poza granicami własnej diecezji. Prezbiterzy w takim przypadku, po spełnieniu wszystkich koniecznych wymogów, przechodzą spod jurysdykcji dotychczasowego biskupa pod jurysdykcję biskupa odpowiedzialnego za diecezję, na terenie której zamierzają pracować. Diakoni natomiast, oprócz nowej inkardynacji, zyskują nowego właściwego biskupa święceń. Zatem treść kan. 956 KPK 1917 ulega derogacji, bowiem zagadnienie kompetencji biskupa święceń z racji inkardynacji dotyczy w tym wypadku wyłącznie diakonów²². Ks. Labuda zajął się również krótką analizą tzw. inkardynacji na podstawie umowy oraz inkardynacji *ipso iure*. Zaakcentowano sprawę odpowiedzialności za misję Kościoła powszechnego w świecie, co nie pozwala zacieśniać posługi kapłańskiej tylko i wyłącznie do danego miejsca czy grupy osób.

2. O MAŁŻEŃSTWIE

Psychicznej lub moralnej niezdolności jako przyczynie nieważności małżeństwa poświęcony został artykuł autorstwa ks. Zygmunta Labudy zamieszczony w „Studiach Pelplińskich” z roku 1977²³. Kwestia dostatecznego uzdolnienia osoby do zawarcia związku małżeńskiego²⁴ stała się przedmiotem szczególnej refleksji Kościoła w odpowiedzi na rozwój wiedzy medycznej, w tym psychiatrii i psychologii. Wyniki tych i innych dyscyplin naukowych pogłębiły „znajomość struktury osobowości człowieka, złożonych uwarunkowań i motywów świadomych jak

²¹ Por. M. Nacci, *Religiosi e promozione del laicato. Aspetti giuridici tratti dal „modello” di Paolo VI*, „Commentarium pro Religiosis et Missionariis”, XCI (2010), s. 238-239.

²² Por. Z. Labuda, *Właściwy biskup święceń kleru diecezjalnego w świetle ustawodawstwa Soboru Watykańskiego II i odpowiednich dokumentów posoborowych*, dz. cyt., s. 214.

²³ Z. Labuda, *Psychiczna lub moralna niezdolność jako przyczyna nieważności małżeństwa*, „Studia Pelplińskie”, 1977, t. 8, s. 295-305.

²⁴ Por. Kan. 1081 KPK 1917.

i dobrowolnych jego działań”²⁵, a przez to mogły być bardziej użyteczne w orzecznictwie sądowym Kościoła, co też w swoim przemówieniu do Roty Rzymskiej podkreślił Pius XII²⁶. Ks. Labuda, przywołując to przemówienie, zwrócił jednocześnie uwagę, że zostało ono zbudowane na kanwie wyroku wydanego przez Rotę Rzymską w dniu 25 lutego 1941 roku w sprawie nieważności małżeństwa z tytułu wadliwie wyrażonej zgody uzasadnianej niezdolnością psychiczną, objawiającą się „konstytutywną niemoralnością”, czyli zaburzeniami sfery charakterologicznej i brakiem dostatecznego rozeznania przedmiotu umowy małżeńskiej²⁷. Zdaniem autora powyższy wyrok rozpoczął historię zagadnienia psychicznej lub moralnej niezdolności nie tylko w orzecznictwie Roty Rzymskiej, ale również w trybunałach diecezjalnych i kanonistyce na długo przed Soborem²⁸. W dalszej części swojej pracy przedstawia koncepcję psychicznej niezdolności do zawarcia małżeństwa w posoborowych tendencjach ustawodawczych, która, przy uwzględnieniu dotychczasowej praktyki Roty oraz wielu postulatów ówczesnej kanonistyki, miała znaleźć swoje miejsce w normach przygotowywanego nowego Kodeksu.

Ks. Labuda chociaż zwraca uwagę na podwójną etiologię niezdolności, o której mowa, wyrażoną przez przymiotniki kwalifikujące: „psychiczna” i „moralna”, utrzymuje, że uwzględniając podwójną przyczynowość określa się tę niezdolność mianem psychicznej²⁹. Analiza tychże pojęć doprowadziła go do refleksji nad prawną naturą małżeństwa z jej przyczyną sprawczą i przedmiotem zgody małżeńskiej, odczytaną nie tyle przez pryzmat dotychczasowych norm kodeksowych, co bardziej w oparciu o 48 numer *Gaudium et Spes*³⁰ oraz 8 numer *Humanae vitae*³¹. Kolejnym przedmiotem zainteresowania stały się tytuły nieważności małżeństwa sformułowane przez orzecznictwo rotalne, zwłaszcza przez sentencję z dnia 17 stycznia 1967 roku, która mówi o trzech rodzajach wadliwego wyrażenia zgody: brak istotnych cech formalnych ludzkiego aktu prawnego, brak pełnego przedmiotu lub materii, brak prawnego przepisane go sposobu wyrażenia

²⁵ Z. Labuda, *Psychiczna lub moralna niezdolność jako przyczyna nieważności małżeństwa*, dz. cyt., s. 295.

²⁶ Pius PP. XII, *Allocutio ad Praelatos Auditores ceterosque Officiales et Administros Tribunalis Sacrae Romanae Rotae necnon eiusdem Tribunalis Advocatos et Procuratores*, 3 octobris 1941, AAS, XXXIII (1949), 421-426.

²⁷ Por. *Coram Wynene*, 25.02.1941, RRDec, XXXIII (1941), s. 154-155.

²⁸ Por. Z. Labuda, *Psychiczna lub moralna niezdolność jako przyczyna nieważności małżeństwa*, dz. cyt., s. 296.

²⁹ Więcej na temat zagadnienia zob.: S. Villeggiant, *L'incapacità psicologica come causa di nullità del matrimonio in diritto canonico*, Officium Libri Catholici, Roma 1974.

³⁰ Concilium Oecumenicum Vaticanum II, *Constitutio pastoralis de Ecclesia in mundo huius temporis „Gaudium et Spes”*, 7 decembris 1965, AAS, LVIII (1966), 1025-1120.

³¹ Paulus PP. VI, *Litterae encyclicae de propagatione humanae prolis recte ordinanda „Humanae vitae”*, 25 iulii 1968, AAS, LX (1968), s. 481-503.

konsensu, z położeniem akcentu na brak zupełnego przedmiotu lub materii³². Ostatnią częścią artykułu są wnioski duszpasterskie skupiające się na trzech etapach przygotowania do zawarcia sakramentu małżeństwa, a więc przygotowaniu dalszym, bliższym i bezpośrednim, które należy ukierunkować w taki sposób, by stały się okazją do weryfikacji psychicznej i moralnej zdatności nupturientów³³.

Ks. Labuda zajął się również kanonistyczną oceną alkoholizmu w sądowym postępowaniu o nieważność małżeństwa. Artykuł poświęcony tej tematyce opublikowano w 1978 roku³⁴. Omawia w nim ponownie przyczynę sprawczą małżeństwa, sięgając do norm kan. 1081 KPK 1917 oraz 48 numeru *Gaudium et spes*, podkreślając jej personalistyczny charakter. Przypomina także, że zgoda małżeńska jako akt woli zakłada odpowiednią znajomość przedmiotu, który należy odpowiednio widzieć we wzajemnym przekazaniu i przyjęciu siebie przez małżonków w głębokiej wspólnotcie życia i miłości. Takie stwierdzenie obejmuje cały kompleks różnych zobowiązań, spraw i problemów, które są właściwe stronom przymierza małżeńskiego. Autor zaznacza, że w osobowej strukturze człowieka braki, które powstają między innymi w wyniku niedorozwoju, chorób psychicznych czy brak podstawowego rozeznania, przyczyniają się do niedopełnienia postulatów należytego rozeznania i wolności kontrahentów w odniesieniu do wyrażenia zgody. Zjawiska te jednak wymagają w poszczególnych przypadkach fachowej i prawnej oceny³⁵. Warto zauważyć, że Kodeks z 1917 nie zawiera autonomicznej normy prawnej, która regulowałaby sprawę chorób psychicznych lub zaburzeń władz duchowych u kontrahentów. Światło na tę rzeczywistość rzuca natomiast orzecznictwo rotalne, które widzi potrzebę odwoływania się do innych źródeł prawa, z których najważniejsze jest prawo naturalne³⁶. Takie postawienie problemu odgrywa kluczową rolę również w kwestiach dotyczących normatywnego określenia stopnia poczytalności, koniecznego do wyrażenia małżeńskiej zgody w przypadku stwierdzonego alkoholizmu, a konkretniej w stanie zatrucia alkoholowego. Zaleca się w tym zakresie przyjęcie norm kan. 1081 §1 KPK 1917, który suponuje przy wyrażeniu zgody małżeńskiej istnienie wolnej woli jako wymogu prawa naturalnego. W wypadkach zaburzeń czynności psychicznych zachodzi potrzeba wnikliwej oceny poczytalności w zależności od stopnia zastanej świadomości i wolności³⁷. Autor po omówieniu przygotowywanych norm w projekcie

³² Por. *Coram Annè*, 25.02.1969, RRDec, LXI (1969), s. 174-192.

³³ Zob. Z. Labuda, *Psychiczna lub moralna niezdolność jako przyczyna nieważności małżeństwa*, dz. cyt., s. 303-305.

³⁴ Z. Labuda, *Kanonistyczna ocena alkoholizmu w sądowym postępowaniu o nieważność małżeństwa*, „Studia Pelplińskie”, 1978, t. 9, s. 249-271.

³⁵ Tamże, s. 251.

³⁶ Zob. *Coram Prior*, 27.07.1920, RRDec, XII (1920), s. 204; *Coram Grazioli*, 16.02.1928, RRDec, XX (1928), s. 58; *Coram Daheny*, 16.03.1941, RRDec, XXXIII (1941), 489.

³⁷ Por. *Coram Sabattani*, 24.02.1961, RRDec, LIII (1961), 117.

nowego prawa małżeńskiego³⁸ zajął się opisem pojęcia alkoholizmu, wyodrębniając w jego ramach alkoholizm ostry i alkoholizm chroniczny. Biorąc pod uwagę alkoholizm ostry, w jego świetle rozważył strukturę zgody małżeńskiej jako aktu ludzkiego z jego konstytutywnymi elementami: dostatecznym rozeznaniem i wolnością decyzji, a następnie zajął się subiektywnymi uwarunkowaniami nupturienta w stanie ostrej alkoholizacji, poddając analizie zagadnienie odporności na alkohol, procentowego wskaźnika napoju alkoholowego, czasokresu między spożyciem alkoholu a terminem samego zawarcia małżeństwa oraz motywu alkoholizacji. Wyciąga przy tym wniosek, że korzystając z przedstawionych kryteriów możliwe staje się stwierdzenie stopnia zaburzenia władz duchowych, a więc braku proporcjonalnie wymaganego rozeznania i wolności właściwej dla zawarcia małżeństwa jako substancjalnego źródła osobowych praw i zobowiązań. Stwierdzenie tego rodzaju zaburzeń wymagać będzie ścisłego dowodu³⁹. Jeśli chodzi o alkoholizm chroniczny ks. Labuda, powołując się na specjalistyczną literaturę, wyróżnia cztery jego fazy: prealkoholizacja, prodromalna, krytyczna i przewlekła. Zaznacza przy tym, że dla kanonistyki na szczególną uwagę zasługują w pojęciu alkoholizmu chronicznego dwa elementy: zjawisko trwania i zjawisko degradacji⁴⁰, które odsłaniają obraz głębokiego zaburzenia osobowości chorego kontrahenta. Problemem staje się jednak ustalenie istnienia lub braku u nupturienta wymaganego rozeznania, proporcjonalnie koniecznego do ważnego wyrażenia konsensu. Dla osiągnięcia tego celu orzecznictwo rotalne wypracowało kryteria brane pod uwagę w ocenie materiału dowodowego. Tymi kryteriami są: zadawnienie toksycznego procesu, ciężkość zatrucia, pobyt w zakładzie zamkniętego leczenia, kwalifikowane znamiona amencji oraz utrwalone skutki schorzenia, jak zubożenie moralne⁴¹. Alkoholizm chroniczny prowadzi może do kształtowania się upośledzenia umysłowego i choroby psychicznej. Prawna ocena tego typu alkoholizmu jako możliwej postaci upośledzenia umysłowego w szerszym znaczeniu, stanowi ważną poszlakę dotyczącą braku dostatecznego rozeznania oceniającego, co może doprowadzić do uniezdolnienia osoby do ważnego zawarcia małżeństwa. Mowa tu o amencji kontraktowej⁴². Na bazie zaprezentowanych kryteriów, autor przedstawia metodyczne środki do ewentualnego stwierdzenia w danym przypadku owej amencji⁴³. W końcowej części swojej pracy ks. Labuda charakteryzuje zna-

³⁸ Zob. Z. Labuda, *Kanonistyczna ocena alkoholizmu w sądowym postępowaniu o nieważność małżeństwa*, dz. cyt., s. 254-257.

³⁹ Tamże, s. 258-264.

⁴⁰ Por. B. de Lanversun, *Alcoolisme chronique féminin et nullité de mariage*, „Ius canonicum”, XII (1972), 324-325.

⁴¹ Por. *Coram Sabbatani*, 24.02.1961, s. 124.

⁴² Por. tamże, s. 125.

⁴³ Por. Z. Labuda, *Kanonistyczna ocena alkoholizmu w sądowym postępowaniu o nieważność małżeństwa*, dz. cyt., s. 267.

czenie cywilnych i karnych przepisów prawa świeckiego dla kanonicznej instrukcji dowodowej⁴⁴ oraz przedstawia swoje wnioski duszpasterskie dotyczące alkoholizmu, warte uwagi w przygotowaniu dalszym, bliższym i bezpośrednim narzeczonych⁴⁵.

Zaburzeniom osobowości wpływającym na przyzwolenie małżeńskie w rotalnym orzecznictwie i nauce prawa poświęcony został tekst z 1979 roku⁴⁶. Wyznacza on dwa obszary rzeczywistości: psychopatologiczne zaburzenia osobowości oraz ich wpływ na jakość przyzwolenia małżeńskiego oceniane w świetle orzecznictwa rotalnego i kanonistyki. Autor, po wnikliwym przedstawieniu określenia relacji międzypersonalnej widzianej także z perspektywy decyzji Roty Rzymskiej oraz po scharakteryzowaniu zaburzeń relacyjnej równowagi, czasu ujawnień zaburzeń, dokonuje ich szczegółowej oceny. Wśród różnych postaci zaburzeń osobowości, które są lub mogą być przyczyną niezdolnością stron lub obu kontrahentów do zawarcia ważnego małżeństwa sakramentalnego wymienia: socjopatię⁴⁷, wzmożony popęd płciowy w różnych jego przejawach⁴⁸ i homoseksualizm⁴⁹. Zdolność do zawiązania relacyjnej więzi małżeńskiej ma istotny wpływ na prawną jakość konsensu, a przez to faktyczna niezdolność legitymuje kanoniczny tytuł nieważności małżeństwa z racji rzeczywistego braku konsensu. Ważne jest więc określenie pozytywnego istnienia międzypersonalnej relacji kontrahentów bądź jej patologicznego braku, a przy tym właściwa interpretacja pojęcia wspólnoty małżeńskiej odczytywana w kontekście prawa rzymskiego i kan. 1082 §2 KPK 1917⁵⁰. Autor stwierdza również, że wielorakie postaci zaburzeń psychoseksualnych mogą być przyczyną nieważności małżeństwa z powodu braku formalnego przedmiotu zgody małżeńskiej, a przejawia się to w niezdolności do wyłącznego zobowiązania się, w wypełnieniu przyjętych zobowiązań lub w niemożności przekazania lub przyjęcia praw małżeńskich⁵¹ przy faktycznym zaistnieniu niektórych anomalii⁵². Problematyka zaburzeń osobowości postuluje najpierw dostrzeżenie rzeczywistości małżeństwa *in fieri et in facto esse* w świetle dokumentów Soboru Watykańskiego II, ale także na kanwie odpowiednich dokumentów posoborowych, norm Kodeksu z 1917 roku odczytywanych razem z zasadami wypracowanymi przez Papieską Komisję ds. rewizji Kodeksu Prawa Kanonicznego, judykatury rotalnej i nauki prawa.

⁴⁴ Tamże, s. 268-269.

⁴⁵ Tamże, s. 269-271.

⁴⁶ Z. Labuda, *Zaburzenia osobowości a przyzwolenie małżeńskie w rotalnym orzecznictwie i nauce prawa*, „Studia Pelplińskie”, 1979, t. 10, s. 108-151.

⁴⁷ Por. tamże, s. 116-118.

⁴⁸ Por. tamże, s. 118-126.

⁴⁹ Por. tamże, s. 126-135.

⁵⁰ Por. tamże, s. 135-144.

⁵¹ Por. tamże, s. 144-150.

⁵² Por. tamże, s. 150.

O braku wewnętrznej wolności jako tytule stwierdzenia nieważności małżeństwa pisze ks. Labuda w XI numerze „Studiów Pelplińskich”⁵³. W swoim studium, w oparciu o normy kan. 1087 §2 KPK 1917 oraz orzeczenia rotalne, wysuwa cztery stwierdzenia, których fundamentem jest założenie, że skuteczność konsensu zostaje udaremniona tylko wtedy, gdy przymus lub bojaźń są kwalifikowane następującymi przymiotami, które powinny być poważne, pochodzić od zewnątrz czyli z przyczyny wolnej, być niesprawiedliwe, być nieuniknione, jak tylko przez zawarcie małżeństwa⁵⁴. Pierwszy z nich zwraca uwagę na to, że zdolność do wolnej decyzji należy oceniać konkretnie, a nie tylko teoretycznie, z punktu widzenia osobowości nupturienta dla faktycznego stwierdzenia, czy w danym przypadku ważnie został wyrażony konsens⁵⁵. Konieczne jest więc uwzględnienie i zweryfikowanie czynników, w jakich zawarte zostało małżeństwo. Jeśli wymiana zgody dokonała się pod wpływem ciężkiej i niesprawiedliwej bojaźni, to tytułem do ewentualnego stwierdzenia nieważności tego związku będzie zewnętrzny przymus. W przypadku wewnętrznego przymusu zachodzi niezdolność do wyrażenia prawnie skutecznego konsensu⁵⁶. Drugie stwierdzenie dotyczy przyczyny unieważniającej konsens z racji braku wewnętrznej wolności, która powinna być uprzednia, a więc musi istnieć w chwili wyrażania zgody. Należy więc podkreślić z jednej strony, że jeśli więc małżeństwo zawierane było w okolicznościach anomalii psychicznej kontrahenta, to chociażby ustały z czasem przyczyny wadliwie wyrażonej zgody, małżeństwo i tak jest nieważne. Z drugiej zaś strony niepodważalna jest ważność każdego małżeństwa, zawartego zgodnie z prawem, jeśliby nawet później powstały przyczyny, które poważnie naruszyłyby zdolności poznawcze i wolnej decyzji ze strony któregośkolwiek z nupturientów. Trzecie stwierdzenie obejmuje brak wewnętrznej wolności. Jest on w każdym przypadku uwarunkowany trwałą lub czasową anomalią psychiczną. Powoduje ona, że kontrahent nie jest zdolny w sposób dostateczny rozeznąć naturę małżeństwa lub też podjąć decyzję o jego zawarciu. I ostatnie stwierdzenie związane jest z tytułem istotnej niezgodności stron w stosunku do małżeństwa oraz faktycznej niewystarczalności konsensu z powodu niezdolności stron do dostatecznego zaangażowania w realizację obowiązków wspólnoty małżeńskiej⁵⁷. Według Labudy pierwsze zjawisko wynika z patologicznej struktury osobowej obu kontrahentów, drugie natomiast z faktycznego braku kwalifikacji u jednej ze stron, który w samym zarodku swojej osobowości nie

⁵³ Z. Labuda, *Brak wewnętrznej wolności jako tytuł stwierdzenia nieważności małżeństwa*, „Studia Pelplińskie”, 1980, t. 11, s. 189-210.

⁵⁴ Por. *Coram Davino*, 24.07.1974, „Monitor Ecclesiasticus”, L (1975), s. 508.

⁵⁵ Por. *Coram Serrano*, 7.06.1971, „Revista española de derecho canonico”, XXVIII (1972), s. 395.

⁵⁶ Por. tamże, s. 395.

⁵⁷ Por. Z. Labuda, *Brak wewnętrznej wolności jako tytuł stwierdzenia nieważności małżeństwa*, dz. cyt., s. 210.

posiada od początku należytej dyspozycji do zaangażowania się w małżeństwie⁵⁸. Wśród przyczyn braku wewnętrznej wolności i jego wpływu na kanoniczną wartość zgody małżeńskiej autor, za orzecznictwem rotalnym korzystającym z wnikliwych analiz pewnych przypadków natury psychologiczno-psychiatrycznej, wymienia i opisuje szerzej: abulię⁵⁹, histerię⁶⁰, nerwice⁶¹, psychastenie⁶², sugestię i hipnozę⁶³. Szerzej porusza również zagadnienie prawnych kryteriów tytułu nieważności małżeństwa skupiając się na braku wewnętrznej wolności spowodowanym przyczynami patologicznymi, co może skutkować stwierdzeniem nieważności małżeństwa z braku rozeznania lub braku znamion aktu ludzkiego w strukturze samego konsensu małżeńskiego⁶⁴.

Ks. Labuda w innym ze swoich artykułów podjął się przedstawienia zagadnień związanych ze sporem, jaki toczył się między częścią kanonistów współczesnych autorowi a Rotą Rzymską, dotyczącym tak zwanej względnej niezdolności psychicznej do małżeństwa⁶⁵. Analizuje najpierw jej naturę⁶⁶, strukturę⁶⁷, by skupić się na jej terminologii⁶⁸, zbadać stosunek niezdolności względnej do innych tytułów nieważności małżeństwa⁶⁹ i przedstawić stanowisko orzecznictwa rotalnego⁷⁰. Zwolennicy aplikowania tej teorii jako czynnika uniezdalniającego do zawarcia ważnego małżeństwa, zwracali uwagę na akt rozkładu małżeństw, twierdząc, że nie niszczy się małżeństwa dla samego faktu niszczenia, ale po to, aby skończyć z czymś, co i tak nie zaistniało. Taka decyzja poprzedzona jest najczęściej szeregiem faktów, które posiadają znamiona nieusuwalnej i psychogennej skazy w relacyjnym odniesieniu małżonków. Mowa tu: o takim stylu życia, jak gdyby strona w ogóle nie była małżonkiem; braku zdolności do minimalnej rezygnacji ze swojej wolności osobistej na rzecz drugiej strony; traktowaniu współmałżonka jak przedmiotu, a nie osoby; częstych kłótniach o wielkiej dozie nienawiści; wzajemnym wyobcowaniu; braku dialogu i pogłębionej więzi uczuciowej; niezdolności do dochowania wierności; faktycznej krótkotrwałości życia małżeńskiego⁷¹.

⁵⁸ Tamże.

⁵⁹ Por. tamże, s. 192-194.

⁶⁰ Por. tamże, s. 194-196.

⁶¹ Por. tamże, s. 196-198.

⁶² Por. tamże, s. 198-200.

⁶³ Por. tamże, s. 200-203.

⁶⁴ Por. tamże, s. 203-208.

⁶⁵ Tenże, *Spór o względną niezdolność psychiczną do małżeństwa*, „Studia Pelplińskie”, 1981, t. 12, s. 153-166.

⁶⁶ Por. tamże, s. 154-155.

⁶⁷ Por. tamże, s. 156-157.

⁶⁸ Por. tamże, s. 157-159.

⁶⁹ Por. tamże, s. 159-161.

⁷⁰ Por. tamże, s. 161-162.

⁷¹ Por. tamże, s. 163.

Takiemu stanowisku sprzeciwiało się orzecznictwo Roty Rzymskiej, której to sentencje są przecież wyrazem jednolitej drogi aplikacji i interpretacji prawa w orzecznictwie kościelnym⁷². Rota zagadnienia niezdolności psychicznej rozpatruje zawsze indywidualnie, a więc doszukuje się przyczyn tego zjawiska w sposób niepodzielny u którejś ze stron, bowiem to wzajemne przekazanie i przyjęcie praw oraz wypełnienie obowiązków, każda ze stron dokonuje indywidualnie. Istotną rolę zatem odgrywają antropologiczne kwalifikacje kontrahenta, uzdalniające go do przekazania praw do wspólnoty życia małżeńskiego w chwili wyrażenia zgody, a nie pewne, chociaż ważne, czynniki integrujące, lecz nie konstytuujące małżeństwo⁷³. Labuda utrzymuje, że radykalne źródło nieważności małżeństwa może istnieć tylko w fakcie i osobowych okolicznościach wyrażenia zgody małżeńskiej, a nie w konfliktowych sytuacjach a posteriori, ujawnianych w czasie trwania węzła⁷⁴. Istnieje wewnętrzny związek między zdolnością do wystarczającego z natury prawa konsensu⁷⁵ a zdolnością do wypełnienia przyjętych zobowiązań małżeńskich. W interesującym nas zagadnieniu względnej niezdolności psychicznej do małżeństwa, a więc tej, która przyczynowo tkwi u obu stron i ujawnia się po zawarciu małżeństwa, należy stwierdzić, że w momencie zawierania małżeństwa zobowiązanie do wypełnienia obowiązków wzajemnie wymieniono i dlatego w pełni ono zaistniało, jednakże później z jakiegoś powodu czasowej lub trwałej przyczyny wypełnienie to stało się niemożliwym. Niezdolność ta powstała zatem po zawartym małżeństwie i dlatego nie ma już bezpośredniego wpływu na konsens małżeński⁷⁶.

Ostatnim już artykułem związanym z tematyką małżeństwa, tym razem odczytanym w świetle Kodeksu promulgowanego przez Jana Pawła II, jest publikacja ks. Wiesława Kraińskiego z 2013 roku⁷⁷. Dla autora centralnym zagadnieniem staje się element „*bonum familiae*”, który w strukturze małżeństwa kanonicznego pozostaje zagadnieniem nie do końca wyjaśnionym, a na tle wyróżnianego przez prawo „*bonum coniugum*” czy też „*bonum prolis*”, jawi się jako zbiór złożony z przymiotów i elementów istotnych małżeństwa, będąc bardziej przedmiotem w ujęciu doktryny teologicznej na usługach interpretacji prawnej niż sama kategorią prawną⁷⁸. Dobro rodziny jako takie nie jest celem małżeństwa w sensie kanonicznym. Zdaniem ks. Kraińskiego na dobro rodziny składają się w sposób nieodłączny przymioty i elementy małżeństwa i jest ono z pewnością związane

⁷² Por. *Coram Raad*, 14.04.1975 (Sentencja nie opublikowana).

⁷³ Por. Z. Labuda, *Spór o względną niezdolność psychiczną do małżeństwa*, dz. cyt., s. 161.

⁷⁴ Por. *Coram Lefebvre*, 31.01.1976, „*Monitor Ecclesiasticus*”, CII (1977), s. 319.

⁷⁵ Por. Kan. 1139 §1 KPK 1917.

⁷⁶ Por. Z. Labuda, *Spór o względną niezdolność psychiczną do małżeństwa*, dz. cyt., s. 165.

⁷⁷ W. Kraiński, *Próba określenia bonum familiae jako elementu istotnego i autonomicznego w strukturze małżeństwa*, „*Studia Pelplińskie*”, 2013, t. 46, s. 135-144.

⁷⁸ Tamże, s. 135.

ze wspólnotą życia i miłości, która najpełniej może być realizowana jako rodzina. Rodzina widziana jest tu jako społeczność we wpisanym w nią wspólnym zamieszkaniu, jednością, zrodzeniem i wychowaniem potomstwa. Samo „bonum prolis”, podobnie istotne przymioty umowy małżeńskiej, czyli „bonum fidei” i „bonum sacramenti”, są bezwzględnie połączone z powołaniem rodziny i stanowią ważny element składowy dobra rodziny realizowanego wyłącznie we wspólnocie trwałej, nierozzerwalnej i wiernej.

W pierwszej części swojej naukowej refleksji rozpoczyna od krótkiego przedstawienia pojęcia „bonum familiae” w źródłach objawionych, w ujęciu Tradycji i doktryny Kościoła⁷⁹, aby nieco szerzej zająć się następnie pojęciem rzeczywistości małżeńskiej wypracowanym przez Vaticanum II i zaaplikowanym na gruncie prawa⁸⁰, czy też ujęciem tego samego argumentu w perspektywie judykatury rotalnej⁸¹. Artykuł sytuuje dobro rodziny w kontekście pozostałych elementów i przymiotów małżeństwa, wskazując na ich wzajemne zależności⁸². Próbuje także pokazać, w jaki sposób dochodzi do aplikacji „bonum familiae” odczytywanym przez pryzmat kan. 1095, n. 2-3 KPK oraz kan. 1098 KPK na gruncie procesowym, chociaż nie ma na nim ścisłego zastosowania⁸³. Podsumowując całość zagadnienia, ks. Kraiński widzi w pojęciu „bonum familiae” rzeczywistość *quasi* prawną wykorzystywaną i respektowaną przez prawo, pozostającą w relacji z normami kanonicznymi o charakterze moralnym i duszpasterskim⁸⁴.

3. O DNIACH ŚWIĄTECZNYCH

Tematyka kolejnego artykułu ks. Labudy, która jest zapisem referatu wygłoszonego dla duchownych diecezji chełmińskiej w Pelplinie i Toruniu w dniach od 12 do 14 marca 1984 roku, napisana już po promulgacji nowego *Kodeksu Prawa Kanonicznego*, wchodzi w zakres jego Księgi IV, by w jej III części zająć się *Tytułem II* poświęconym między innymi dniom świątecznym⁸⁵. Normatywna nauka Kościoła o święceniu dni świętych zawarta jest zaledwie w trzech kanonach *Kodeksu*⁸⁶. Autor, chociaż wymienia, wszystkie dni roku liturgicznego, o których stanowi kan. 1246 §1, najwięcej miejsca poświęca jednak niedzieli, sięgając naj-

⁷⁹ Por. tamże, s. 135-136.

⁸⁰ Por. tamże, s. 136-140.

⁸¹ Por. tamże, s. 140-142.

⁸² Por. tamże, s. 142.

⁸³ Por. tamże, s. 143.

⁸⁴ Por. tamże, s. 143.

⁸⁵ Z. Labuda, *Czczenie dni świętych w świetle norm Kodeksu Prawa Kanonicznego*, „Studia Pelplińskie”, 1984, t. 15, s. 161-168.

⁸⁶ Zob. Kan. 1246-1248 KPK.

pierw do apostołskiej tradycji tego dnia, by zaraz potem zająć się kwestią jej „jedności”⁸⁷. Krótko charakteryzuje także uprawnienia przyznane przez prawodawcę Konferencjom Episkopatu, które mogą za uprzednią aprobatą Stolicy Apostołskiej, znieść lub przenieść na niedzielę niektóre z dni świątecznych nakazanych⁸⁸. Poddaje następnie interpretacji kolejne kanony – najpierw kan. 1247 KPK mówiący o sposobie świętowania niedzieli i świąt nakazanych⁸⁹, potem, w nawiązaniu do kan. 1248 KPK, zajmuje się zagadnieniem czasu nakazanego uczestnictwa we mszy świętej, przednieślienną mszą świętą wieczorną, święceniem dni świątecznych bez udziału kapłana⁹⁰, aby zakończyć swój wywód wnioskami typowo pastoralnymi.

4. O WIERNYCH ŚWIECKICH

Zagadnienie związane z powołaniem i posłannictwem ludzi świeckich w Kościele i w świecie, jako echo owoców Soboru Watykańskiego II, stało się przedmiotem zainteresowania wielu teologów i kanonistów, w tym ks. Zygmunta Labudy⁹¹, który zwraca uwagę na niesłychaną ewolucję kanonicznego znaczenia wiernych świeckich w Kościele i to zarówno w znaczeniu doktrynalnym jak i duszpasterskim. W pierwszej części autor zajmuje się pobieżnie wyjaśnieniem terminu „promocja”, odczytując jego znaczenie w świetle *Kodeksu* z 1983 roku oraz dość szczegółowo uwarunkowaniami historycznymi zagadnienia, które doprowadziły do promocji wiernych świeckich w Kościele⁹². Momentem przełomowym według autora w docenieniu roli, znaczenia i powołania świeckich stała się doktryna *Vaticanum II*⁹³, otwierająca drzwi promocji normatywnej, czego wyrazem stało się 56 kanonów mówiących o zadaniach, posługach, prawach i obowiązkach świeckich w Kościele wyliczonych i krótko scharakteryzowanych przez ks. Labudę⁹⁴.

⁸⁷ Por. Z. Labuda, *Czczenie dni świątecznych w świetle norm Kodeksu Prawa Kanonicznego*, dz. cyt., s. 162-163.

⁸⁸ Por. Kan. 1246 §2 KPK.

⁸⁹ Por. Z. Labuda, *Czczenie dni świątecznych w świetle norm Kodeksu Prawa Kanonicznego*, dz. cyt., s. 164-165.

⁹⁰ Por. tamże, s. 165-167.

⁹¹ Tenże, *Promocja wiernych świeckich w Kościele w świetle Kodeksu Prawa Kanonicznego*, „*Studia Pelplińskie*”, 1988, t. 19, s. 99-113.

⁹² Por. tamże, s. 99-105.

⁹³ Por. tamże, s. 105-106.

⁹⁴ Por. tamże, s. 106-109.

5. O PROCESIE

Spośród wszystkich artykułów z zakresu prawa kanonicznego tylko jeden wchodzi w zakres Księgi VII *Kodeksu Prawa Kanonicznego* poświęconej procesom. Autor opracowania, ks. Adam Kałduński, ogranicza się w nim do kwestii związanych z wykluczeniem świadka na wniosek strony w procesie kanonicznym⁹⁵. Przypomina, że istnieją dwa warunki, aby takie wykluczenie mogło nastąpić. Pierwszym warunkiem jest słuszna przyczyna wykluczenia⁹⁶. Nie określa on jednak wprost, o jaką konkretną przyczynę mogłoby chodzić. Ks. Kałduński zaznacza, że strona proponująca wykluczenie świadka musi dowieść, że wysłuchanie świadka będzie grozić krzywdą jednej ze stron lub też samej sprawiedliwości, a przyczyna wyrażonej obawy musi leżeć w samej osobie świadka, a nie w treści zeznania, które ewentualnie by złożył. Wśród przyczyn takiego wykluczenia, które nie są enumeratywnie wyliczone, można przykładowo wymienić: negatywne nastawienie świadka do strony, brak obiektywizmu lub wiarygodności wynikający z emocjonalnego zaangażowania w proces, uzasadniona obawa przed nieprawdziwymi zeznaniami świadka, starszy wiek, stan chorobowy, nadmierna przyjaźń lub wrogość wobec jednej ze stron, podejrzenie przekupienia świadka, zawodowa albo też prywatna zależność. To do kompetencji sędziego należy po zgłoszeniu przyczyny wykluczenia ocenić jej zasadność. Sama możliwość postawienia strony w negatywnym świetle nie jest traktowane jako przyczyna wystarczająca do wykluczenia świadka. Drugim warunkiem jest wskazanie przyczyny przed przesłuchaniem świadka⁹⁷, co ma zastosowanie, gdy zgodnie z kan. 1554 KPK, nazwiska świadków są podane do wiadomości strony wcześniej od ich wysłuchania lub jeśli strona zwracająca się z prośbą o wykluczenie świadka, jeszcze nie zapoznała się z treścią zeznania, w sytuacji, gdy sędzia ze względu na poważne trudności wcześniej nie podał nazwiska świadków do wiadomości. Ks. Kałduński zauważa, że prawodawca nie określił czasu, który służyłby złożeniu wniosku o wykluczenie świadka. Faktycznie termin ten jest ustalany przez sędziego lub mija, gdy ten przystępuje do przesłuchania świadka⁹⁸. Wzięta została pod uwagę również sytuacja, gdy to świadek prosi sędziego, aby jego nazwisko nie było podane do wiadomości stronom. W takim układzie, zachowując normy kodeksowe oraz *Dignitas connubii*⁹⁹, jeśli strona nie miała adwokata, należałoby go powołać z urzędu, by po złożeniu przysięgi o dochowaniu tajemnicy, mógł poznać nazwisko świadka

⁹⁵ A. Kałduński, *Wykluczenie świadka na wniosek strony w procesie kanonicznym*, „Studia Pelplińskie”, 2013, t. 46, s. 101-109.

⁹⁶ Por. tamże, s. 102-103.

⁹⁷ Por. tamże, s. 103-105.

⁹⁸ Por. tamże, s. 104.

⁹⁹ Zob. Kan. 1598 §1 KPK oraz art. 157 §2 DC.

i ewentualnie złożyć wniosek o jego wykluczenie¹⁰⁰. Warto wspomnieć o kwestii wykluczenia własnego świadka, które mogłoby się wydarzyć w sytuacji, gdy strona, powołując świadka, była w błędzie odnośnie do jego wiarygodności czy też zdolności do składania zeznań. Zaakceptowanie tego faktu przez sędziego pozbawia drugą stronę prawa domagania się przesłuchania świadka¹⁰¹. Autor w kolejnej części artykułu dotyka kwestii samego sędziego, który to jest odpowiedzialny za podjęcie decyzji o wykluczeniu świadka, co też może uczynić po rozważeniu zaproponowanych przyczyn wykluczenia i po określeniu ich zasadności do podjęcia takiego aktu w taki sposób, aby poznanie prawdy i właściwy wynik procesu nie były zagrożone. Sam wniosek o wyłączenie świadka, który ma naturę zarzutu zawieszającego, traktować powinien jako sprawę wпадkową i powinien rozstrzygnąć jak najszybciej. Ks. Kałduński podkreśla, że prawodawca nie przewiduje żadnego pewnego środka przeciw odrzuceniu prośby o wykluczenie świadka z wyjątkiem apelacji przeciw definitywnemu wyrokowi¹⁰². Ostatnim zagadnieniem podjętym w świetle orzecznictwa rotalnego jest próba odpowiedzi na pytanie: czy odmowa wykluczenia świadka staje się odmówieniem prawa do obrony? Po przedstawieniu kolejnych argumentów Autor dochodzi do konkluzji, w której stwierdza, że jak dotąd Rota Rzymska nie stwierdziła nieważności wyroku z powodu odmowy prawa do obrony „tylko na podstawie ograniczenia stronie prawa do przedstawienia dowodów ze świadków bądź z powodu ich odrzucenia lub odmowy wykluczenia świadka na wniosek strony”¹⁰³.

PODSUMOWANIE

Z punktu widzenia współczesnej doktryny prawa kanonicznego wydawać by się mogło, że spośród zaprezentowanych tytułów, szczególną użytecznością w interpretacji i wyjaśnianiu norm cieszyć się będą te, które powstały w oparciu o obecnie obowiązujący *Kodeks Prawa Kanonicznego*. Warto jednak zauważyć, że również artykuły opublikowane w „Studiach Pelplińskich” przed 1983 rokiem, nie tracą na swojej aktualności na tyle, na ile odnoszą się do orzecznictwa rotalnego, które przecież w kanonistyce odgrywa ogromną rolę. Pozostałe natomiast opracowania i poruszane w nich argumenty z perspektywy lat poszerzają dorobek naukowy związany już bardziej z historią prawa kanonicznego.

¹⁰⁰ Por. A. Kałduński, dz. cyt., s. 105.

¹⁰¹ Por. Kan. 1551 KPK; L. Chiappetta, *Il Codice di diritto canonico. Commento giuridico-pastorale*, wyd. EDB, Bologna, 2011, t. 3, s. 132.

¹⁰² Por. Kan. 1629, n. 4 KPK.

¹⁰³ A. Kałduński, dz. cyt., s. 108.

Bibliografia

Chiappetta L., *Il Codice di diritto canonico. Commento giuridico-pastorale*, wyd. EDB, Bologna, 2011, t. 3.

Codex Iuris Canonici, Auctoritate Joannis Pauli PP. II promulgatus, 25 ianuarii 1983, AAS, LXXV (1983-II).

Codex Iuris Canonici, Pii X Pontificis Maximi, iussu digestus Benedicti Papae XV auctoritate promulgatus, AAS, IX (1917-II).

Concilium Oecumenicum Vaticanum II, *Constitutio pastoralis de Ecclesia in mundo huius temporis „Gaudium et Spes”*, 7 decembris 1965, AAS, LVIII (1966).

Concilium Oecumenicum Vaticanum II, *Decretum de institutione sacerdotali „Optatam totius”*, 28 decembris 1965, AAS, LVIII (1966).

Concilium Oecumenicum Vaticanum II, *Decretum de presbyterorum ministerio et vita „Presbyterorum Ordinis”*, 7 decembris 1965, AAS, LXXVIII (1966).

Coram Annè, 25.02.1969, RRDec, LXI (1969).

Coram Daheny, 16.03.1941, RRDec, XXXIII (1941).

Coram Davino, 24.07.1974, „Monitor Ecclesiasticus”, L (1975), 508.

Coram Grazioli, 16.02.1928, RRDec, XX (1928).

Coram Lefebvre, 31.01.1976, „Monitor Ecclesiasticus”, CII (1977), 372-377.

Coram Prior, 27.07.1920, RRDec, XII (1920).

Coram Raad, 14.04.1975 (Sentencja nie opublikowana).

Coram Sabbatani, 24.02.1961, RRDec, LIII (1961).

Coram Serrano, 7.06.1971, „Revista española de derecho canonico”, XXVIII (1972), s. 393-400.

Coram Wynene, 25.02.1941, RRDec, XXXIII (1941), s.144-168.

Kałduński A., *Wykluczenie świadka na wniosek strony w procesie kanonicznym*, „Studia Pelplińskie”, 2013, t. 46, s. 101-109.

Karłowski K., *Prawo kapituł do wyboru biskupa ordynariusza*, „Studia Pelplińskie”, 1973, t. 3, s. 103-105.

Kraiński W., *Próba określenia bonum familiae jako elementu istotnego i autonomicznego w strukturze małżeństwa*, „Studia Pelplińskie”, 2013, t. 46, s. 135-144.

Labuda Z., *Brak wewnętrznej wolności jako tytuł stwierdzenia nieważności małżeństwa*, „Studia Pelplińskie”, 1980, t. 11, s. 189-210.

Labuda Z., *Czczenie dni świętych w świetle norm Kodeksu Prawa Kanonicznego*, „Studia Pelplińskie”, 1984, t. 15, s. 161-168.

Labuda Z., *Kanonistyczna ocena alkoholizmu w sądowym postępowaniu o nieważność małżeństwa*, „Studia Pelplińskie”, 1978, t. 9, s. 249-271.

Labuda Z., *Promocja wiernych świeckich w Kościele w świetle Kodeksu Prawa Kanonicznego*, „Studia Pelplińskie”, 1988, t. 19, s. 99-113.

Labuda Z., *Psychiczna lub moralna niezdolność jako przyczyna nieważności małżeństwa*, „Studia Pelplińskie”, 1977, t. 8, s. 295-305.

Labuda Z., *Spór o względną niezdolność psychiczną do małżeństwa*, „Studia Pelplińskie”, 1981, t. 12, s. 153-166.

Labuda Z., *Właściwy biskup święceń kleru diecezjalnego w świetle ustawodawstwa Soboru Watykańskiego II i odpowiednich dokumentów posoborowych (c.d.)*, „Studia Pelplińskie”, 1974, t. 5, s. 209-215.

Labuda Z., *Właściwy biskup święceń kleru diecezjalnego*, „Studia Pelplińskie”, 1973, t. 3, s. 181-198.

Labuda Z., *Zaburzenia osobowości a przyzwolenie małżeńskie w rotalnym orzecznictwie i nauce prawa*, „Studia Pelplińskie”, 1979, t. 10, s. 108-151.

Lanversun B. de, *Alcoolisme chronique feminin et nullité de mariage*, „Ius canonicum”, XII (1972), 324-325.

Machalica M., *Rzymska geneza kościelnych instytucji metropolii i metropolity*, „Studia Pelplińskie”, 2013, t. 46, s. 175-190.

Nacci M., *Religiosi e promozione del laicato. Aspetti giuridici tratti dal „modello” di Paolo VI, Commentarium pro Religiosis et Missionariis*, XCI (2010), s. 215-244.

Paulus PP. VI, *Litterae apostolicae motu proprio datae nonnullae normae ad sacrum Diaconatus ordinem spectantes statuuntur „Ad pascendum”*, 15 augusti 1972, AAS, LXIV (1972).

Paulus PP. VI, *Litterae apostolicae motu proprio datae: Disciplina circa Primam Tonsuram, Ordines Minores et Subdiaconatum in Ecclesia Latina innovatur „Ministeria Quaedam”*, 15 augusti 1972, AAS, LXIV (1972).

Paulus PP. VI, *Litterae encyclicae de propagatione humanae prolis recte ordinanda „Humanae vitae”*, 25 iulii 1968, AAS, LX (1968).

Pius PP. XII, *Allocutio ad Praelatos Auditores ceterosque Officiales et Administratos Tribunalis Sacrae Romanae Rotae necnon eiusdem Tribunalis Advocatos et Procuratores*, 3 octobris 1941, AAS, XXXIII (1949).

Sacrosanctum Concilium Oecumenicum Vaticanum II, *Decretum de pastoralis Episcoporum munere in Ecclesia „Christus Dominus”*, 28 decembris 1965, AAS, LVIII (1966).

Synodus Episcoporum, *Documenta Synodi Episcoporum de Sacerdotio ministeriali „Ultimis temporibus”*, 30 novembris 1971, AAS, LXIII (1971).

Synoradzki Ł., *Sakrament pokuty i Eucharystii dla wiernych rozwiedzionych, żyjących w nowych związkach niesakramentalnych?*, „Studia Pelplińskie”, 2015, t. 47, s. 213-224.

Villeggiant, S. *L'incapacità psicologica come causa di nullità del matrimonio in diritto canonico*, Officium Libri Catholici, Roma 1974.

Streszczenie

Badaniem, komentowaniem i adaptacją norm prawa obecnego w życiu Kościoła zajmowały się prawie od samego początku swojego istnienia „Studia Pelplińskie”. Przegląd opublikowanych w nich tekstów i podjętych zagadnień wskazuje jednak na to, że prawo kanoniczne nie należało do dyscyplin wiodących i chętnie zgłębianych. Od 1969 roku, a więc od czasu narodzin rocznika, pojawia się właściwie tylko trzech autorów, którzy zajmują się kwestiami ściśle związanymi z prawem kanonicznym, a są nimi ks. Zygmunt Labuda, ks. Wiesław Kraiński i ks. Adam Kałduński. Oprócz wymienionych autorów można wspomnieć jeszcze innych, chociażby ks. Kazimierza Karłowskiego, ks. Łukasza Synoradzkiego czy ks. Macieja Machalicę, których publikacje w pewnym tylko zakresie wchodzą w przestrzeń kanonistyki, jednak ich akcent przesunięty został w stronę nauk historycznych lub teologii pastoralnej, a więc dyscyplin, z którymi prawo kanoniczne chętnie współpracuje.

Słowa kluczowe: *prawo kanoniczne, proces, duchowni, dni świąteczne, liturgia, małżeństwo*

Summary

Not Only the History: the Legal Problems
in the Light of „Studia Pelplińskie” Journal

The scientific journal „Studia Pelplińskie” („Pelplin Studies”), practically since its beginning, served as a framework for numerous pieces of research in the Canon Law in both analytical and practical dimension. Nevertheless, a review of the published papers may come to the conclusion that the Canon Law was not a widely commented discipline. Strictly speaking, since 1969 there have been actually only three contributing canon lawyers: Rev. Zygmunt Labuda, Rev. Wiesław Kraiński and Rev. Adam Kałduński. Moreover, one should mention Rev. Kazimierz Karłowski, Rev. Łukasz Synoradzki and Rev. Maciej Machalica. On the one hand, their papers can be classified as Canon Law research, on the other, they adopt rather the historical and the pastoral perspective. Therefore, they belong to those scientific disciplines which are often combined with the Canon Law to give it a more interdisciplinary approach.

Keywords: *Canon Law, trial, clergy, liturgical feasts, liturgy, marriage*